

О ТОТАЛ-АРТ ПОЕЗИЈИ МИОДРАГА ЈАКШИЋА

Збирка поезије „Пролеће, ово – разговори са женом”, (АРТЕ, Београд, 2017.) субсумира Јакшићево поетско стварање и осветљава углове гледања на стварност, путем свеукупног, њему својственог тотал-арта. Јакшић је у личној књижевној историји, приказао широк распон стваралачког истраживања, од дечје до љубавне и лирске поезије, од техно и урбаних, бомбастичних драматизација до вербализованих одјека музике и слике, од суптилне статичности до суперменске свеприсутности, од случајно ухваћених фрагмената до њиховог спајања у индивидуалну метафизику и мудрост. Са књижевним стваралаштвом Миодрага Миће Јакшића упознала сам се, кроз трилогију дечје поезије о Малим Змајевима. Написала сам тада, да стваралачка дела могу бити успешна само уколико им је извориште искреност, те да је песничко дело вредно, када комуницира са најдубљим делом бића. Кроз концепте стварности, вредности, и добром осећању о човеку, у Јакшићевом стваралаштву интуитивно препознајемо борбу за Добро, Лепоту, Истину и Ред. Мићини Мали Змајеви су уз њега одрастали, док им је певао, попут Озириса, који је путујући по својој земљи, Египту, народу, песмом преносио знања. Када се осврнемо на Јакшићев уметнички, друштвени, политички и издавачки рад, схватићемо да он у сваком сегменту, са истом посвећеношћу, проноси исту песму о Добру, Лепоти, Истини и Реду.

Какав је поетски рукопис Миодрага Јакшића? Пуно је заморних песника, нимало Јакшићу сличних, који годинама муче папир, вежбајући стил, метафору, поређења, окрећући, преврћући појмове, фигуре, ритмове, ређајући асоцијације а не тражећи смисао, усмеравајући се ка једном циљу – да нас вештином задиве и оборе с читалачких ногу.

Ако нам Миодраг Јакшић у песми каже да га *глава боли* од поетских похвала *небу, љубави, вину, хлебу, завичају, слободи, ваздуху, светлости, води, Сунцу* и да *хоће песму о скоту, а не о животу, јер су све песме, о њему – животу, написане (О њима су све песме)*, не поручује ли нам, да је управо та неконтролисана, скотска, непосредна страст, тај неартикулисани, унутрашњи крик, глас пуштен до даске, управо прави живот, праизвориште стварања, најдубљи и најопаснији повор у који не смемо да завиримо, а у коме, није чудо, борави та моћна, бахантска звер стварања. И јасно је, Јакшић се ње не боји!

Слика коју стварамо о свету око себе, пригушена је претераним очекивањима. Свету приступамо са предубеђењем, са готовим опсервацијама и критикама, очекујући да ће се он, баш такав, по нашој замисли створен,

савршено уклопити и кретати се у складу са нашим очекивањима и предвиђањима. Миодраг Јакшић нас подсећа, на границе између објективне и индивидуалне реалности. Његова мудрост је спознала законитости. Транспозицијом снаге љубави његове изабранице, и снаге којом стеже кључеве сигурности, премешта се у простор зебње, у сферу нематеријалности. Сетимо се Орфеја, највећег певача са китаром. Орфеј није послушао богове који су, после година молби, пристали да му врате Еуридику. Тражили су да испуни један услов, а то је, да се до изласка из Подземног света, не осврне за Еуридиком. Када је стигао до краја пута, Орфеј није одолео искушењу и окренуо се да погледом потражи Еуридику. Она се истог тренутка претворила у сенку и тако ју је поново изгубио. Орфеја је надвладао осећање, те је заборавио на немилостиви услов рация по којем живимо и он зна да стварност није никакво субперсонално, фантастично путовање.

Јакшић дозвољава себи, да љубави да слободу, да је доживи и опише без закона и формула, каква она јесте. Његова слобода је заразна ... када читате Јакшићеве стихове, схватате да сте непотребно робовали правилу, да сте себи прописали, оно што се прописивати не сме, а то је да љубави обучете оклоп од мисли и правила.

(Пролећем почиње нова ера...

Маркес је отишао, пустићу сузу за њим)

Тражећи свој *положај на небу* Јакшић јасно саопштава *да је реалност његов дом*, али нам показује и личну, прикривену суптилност. Супротно упозорењу и унапред декларисаном прагматизму, говори нам да ће *од крутих захтева одустати и посветити се само жељи*.

(Ја се томе радујем.

Спајамо неспојиво,

лаким покретом руке, невидљивим концем...

Сновима утврђујеш свој положај на небу.)

Бацајући нас у борбу духа и страсти, подсећа нас на иманентну дуалност, на игру ума и духа. Јакшић, мислилац, везује се за процес разумевања и рация, средствима материјалног. Јакшић, песник, борави у апстрактној сфери идеја, у дубинама маште. Док у руци реалности у *цепу чврсто стеже кључеве и брине да му кроз решетку не упадну у градску канализацију*, каже да једнако брине, када су његова љубав и он, једно од другог удаљени. Реалност тада престаје да буде Јакшићев оквир. Транспозицијом снаге љубави његове изабранице, и снаге којом стеже кључеве сигурности, премешта се у простор зебње, у сферу нематеријалности.

Путујући по свету љубави, чврсто стеже кључеве у цепу. Ако изгуби кључеве, изгубиће љубав. Када би их испустио, нестала би веза са светом

натприродног, у коме борави љубав. Кључеви, тврди, хладни предмети реалности, постају древна метафора љубавне жудње, поруке срца, где се за љубав морамо чврсто држати, јер је, ни у земаљском ни у космичком свету, ниједна вредност не може заменити.

Неопходно је да они који уметност стварају, постану мудри!

У Јакшићевој рационалној мисли и даље нема носталгије за неоствареним идеалом савршеног света. Он прихвата време поколебаних вредности, али нас својим, као срп оштрим сликама уверава у његову поправљивост.

Помало иронично прекоревајући постојање и непостојање, Јакшић поручује да је *живот беспотребно време, изгубљено на друге*. Одакле таква Јакшићева мудрост, равнодушна према привременој тегиби, према непостојаности, какво је краткотрајно човеково борављење у материјалном телу, уз привремену посету духа? Он жели да сазна о *тој клици смисла, док још мало, непостојано и повремено, тек мари за сврху... док има шта да изгуби, песник ће још мало пазити, а после му је, како каже, свеједно*. Јакшић нас може преварити да га је опхрвала песничка резигнација, али нам кроз опис *винских мрља* на кошуљама, не може промаћи прикривено, екстатичко радовање животу. Јакшић није трагичар и изазовна драма живљења у његовом сценарију не може имати губитнички крај. *Снови, којима утврђује свој положај на небу* су у простору између две крајности, али у њиховом уравниотежењу, у средишту поетских запажања, у месту свеукупности и спокоја, до којих га је довела самоспознаја и већ снажно развијени уметнички израз, нема више притајених дилема и опаких оруђа судбине, да га од циља одврате.

И да, Јакшић пева о жени, то јест о различитим аспектима њеног постојања. У песми ***Он никада никоме није признао то*** он признаје да је жена *као инспирација, од Бога увек допуштена... да је изнад свега другог ...изнад свега људског... да је ту да унапреди достигнуто... мушкарци говоре као рибе док жена стих води*. Наводим стихове из песме ***Имам времена, још само да те волим:***

*(Тај трк Иродов преко поља,
понови као чин...
Имам времена још само да те волим.)*

Миодраг Јакшић је песник слободне воље и здравог бића, без унутрашњег раздора и тескобе, који своје традиционално, лепо, страсно и умно постојање, без страха открива себи и свету.

*(Пешичаре залиј крвљу,
да никне нова вера...)*

„Песник каже: ја мислим, и саопштава мисли странцу..." Песников живот и поезија складно и симултано постоје, стварајући, наизглед, неспојиво јединство двеју реалности. За разлику од бројних песника љубави, чије су чежње, страсти, стрепње и трпње само папирна супституција за права осећања, Јакшићева експресија љубави је истовремено искуствена, и загледана у себе, и она обликује форму његовог живота и песништва. Паралелни, наизглед супротстављени светови материје и духа, испреплетеност физичког и духовног, у бити су помиреност различитих егзистенција и нивоа човекове свести, попут резонантне, отворене комуникације реалности и фантазије, коју је Јакшић, путујући и путем пишући, пажљиво ослушкивао.

Александра Слађана Милошевић

КЊИЖЕВНЕ ВЕЧЕРИ У КЦК

Читајући МУШКЕ ПЕСМЕ...

Књигу МУШКЕ ПЕСМЕ ауторке Јелене М. Ћирић отвара лирски дијалог са Мирославом Антићем. *Можда смо заједно били цео свет*, стих којим се повезују ова два емотивна круга, два песничка света, додирна тачка која појашњава намеру и отвара смисао, помаже читаоцу који ће вероватно бити запитан пред самим насловом.

Утисак је да је ауторка и хтела да збуну, да се игра очекивањима читалаца, да је хтела да премости незајажљиво и да превазиђе провалију разлике мушко-женско, снажно-нежно, да покаже да је све релативно, па и та мушка ерупција страсти и снаге која покреће све постојеће. Све то и једна жена може, ако хоће, ако је за то Бог дао. Све може *кључарка* чији *погледи ко кључеви звецну*, како рече Јелена Ћирић у истоименој песми. Звук народног певања, атмосфера лета у селу, пренета у три строфе ове песме открива нам шта стоји иза мушких песама заправо. Ко стоји. То је кључарка, моћна, паметна, одважна, самосвесна жена која држи кључеве свега. Па је у њеној власти и та мушка страст која је тешко укротива и тешко разумљива, ђудљива, али и за то постоји кључ.

Да ли је ауторка, стављајући се у мушку свест, пребацујући се у супротне погледе, успела да открије тај импулс и психо-физички удар заљубљеног и страшћу изазваног човека? Колико је успео експеримент *Мушких песама* мораће да откривају читаоци отварајући та врата која воде из песме у песму, уз помоћ ликовног израза који у књизи потписује необична ауторка Драгица Весна Ковачевић. Ватрене боје Весниних илустрација доприносе целовитом доживљају *мушких песама* у синестезији звука, слова и слике.

Наравно да је препознатљив и ауторкин разговор са другим писцима, од поменутог Мирослава Антића, преко Радомана Кањевца па и оних других који су асоцијативно присутни, као, на пример, Ремарк (песма *Сутра нема миљеника*) или Шекспир (*После буре*), или пратећи атмосферу из балада Арсена Дедића... То књизи даје тежину и слојевитост коју треба откривати и ишчитавати. Шта ће добити од *Мушких песама* зависи од упућености самог читаоца, од тога колико воли поезију. А поезију воле само они који је познају и читају.

И ова књига је препорука да се окренемо поезији у времену када наизглед влада медијско експонирање и неподношљива лакоћа површности. Праве вредности су потиснуте лажним сјајем реклама али трају дуже.

Јелена Протић Петронијевић

ЗА ТРАГАЧЕМ...

За ким или за чим трага јунак, замишљени лик, или ауторов алтер его у овој књизи? Да ли тражи недосегнуту љубав, невидљиве окове којих се треба ослободити, или тражи самог себе у нечијим очима? Кога траже људи сломљеног срца? Кога желе да ослободе из тамнице, из крлетке, из кавеза сопствене љубави, из тамних предела душе? Могло би се можда рећи да пратећи ТРАГАЧА читалац открива хронику усамљености? Трагач открива тамне дубине усамљености, затрпане љубави, ужарене слојеве бића... То је путник који лута за сунцем и за љубављу... Као и сви, као многи људи који су то себи признали, он тражи излаз из самог себе, из замке сопственог живота, из судбинских и наслеђених сенки, из застрашујућих снова. Ова књига прати сазревање једног човека, преображаје које он кроз муке и различите спознаје света око себе (и самог себе) преживљава и несегично дели са нама.

Горан Илић је своје стваралачке спознаје заокружио у књизи **Трагач** која и визуелно, насловном страном коју је дизајнирала Ана Башић, асоцира на трилер. Али корица на полеђини нам нуди визуелно решење, могуће разрешење и циљ трагања, ту је женска фигура на осветљеном путу, мистериозна жена коју треба да пронађе Трагач. Колико зависи од њега да ли ће је угледати и прићи јој, остаје да промишљамо и да сами решимо загонетку. Да ли ће ТРАГАЧ победити свесне и подсвесне страхове, стрепње и сенке прошлости, да ли ће досегнути љубав..?

Меланхолична расположења преовлађују у овој књизи као јесење боје, као у стиховима којима почиње песма ГЛАС СЕНКЕ: *Испод гранатог ораха/Једна потамнела клупа/Од киша и зрака врелих,/Стоји и чека кораке твоје.* Стварамо слику зараслог у траву, старог дворишта, утонулог у прошлост и успомене. Сваки читалац, рекло би се, има неко такво двориште запамћено и сачувано у сликама детињства и младости. А песма се затвара као та стара напуштена башта, стиховима: *Дал ћемо се опет срести/Некад у вечности,/Имати дом, мирис хлеба и реке/И Бога милостивог.*

Метонимијска замена за срећу, љубав и миран живот јесу те речисимболи: дом, мирис хлеба и реке и наравно, Бог, милост Божија. Тако једноставно, елементарно, примарно остваривање основних људских потреба, а тако далеко, недокучиво, изгубљено, развејано, као отето. Ко то отима наше скромне жеље, ко то осујећује могућност нормалног живљења? Ко нам је крив? Ово питање ћете можда ископати иза тамних слојева којима се примакао ТРАГАЧ у књизи, али, одговора нема. Да ли смо сви део те реке која протиче поред нас, која је део нас и чији смо ми део, али она нас претиче и одлази даље као време које не стоји и не чека никог? Као у песми ПЕШЧАНИ САТ: *...Вечност је бржа/Бар један корак од твог гласа.*

Треба још додати да ова књига и звуком, речима које се нижу у стиховима као лествице на невидљивим тврђавама, да и звуком, дакле, асоцира на пурпурне, каткад ватрене, а каткад загасите боје вина и романтичарског бола који се преноси читањем, гледањем, трагањем и ... чекањем.

Сведени израз, избрушен стих, треперава осећајност ТРАГАЧА... воде и читаоца неким успонима, скривеним и врлетним. А тамо негде, где увире стих, тамо песник открива недоречену љубав, **милост** и **најкраћи пут до спасења**.

Јелена Протић Петронијевић

ДУБОКИ УЗДАХ ЧОВЕКА ИЗ НАРОДА

Још једна књига у издању Културног центра Крушевац појавила се у едицији *Чарпани* а носи компликован наслов ПРЕКИНУТ ЈЕ ЛАНАЦ КРИМИНАЛА, САД ИМАМО ДВА! Компликован наслов (као што су компликована времена у којима живимо) дао је овој књизи аутор Јован Арсић Јовче, необична и оригинална личност српске сатире.

Винородна Жупа, обасјаних брегова, скривених путељака, древних манастира, раскошних винограда и мудрих и радених људи, изнедрила је Јована Арсића, житеља села Боботе, човека живахног духа, брзомислећег, склоног најкраћој књижевној форми.

Оверен од радио-емисије *Караван*, његов врцави дух стигао је и до **Златне кациге**, Фестивала хумора и сатире. Тако је позлаћен његов афористичарски смисао за хумор, а траг те позлате је сачуван у неколико књига сатире, али и поезије. Природни, урођени таленат овог, наизглед мирног становника Жупе, није остао скривен. Оштар и продоран поглед који прониче у нашу стварност обележио је и ову књигу сатире која нас на свакој страни разбуђује и позива на побуну. Да се не миримо са слабостима својим сопственим, прво, а затим, са слабостима света око нас, да не треба затварати очи пред лошим појавама и склањати се, треба рећи шта је шта, макар то. То је почетак. НЕ ТРАЖИМ ЈА СУД ПРАВДЕ НЕГО ПРАВЕДНЕ СУДИЈЕ, закључује аутор у једном од многобројних афоризама који личе на призивање истине и правде, на дубоки уздах човека из народа који уме да срочи и да пренесе другима то што види и доживљава. Неки људи су галамције, испољавају бурно и гласно то што запажају и осећају. Они други, у које спада Јован Арсић су тихи, скромни и ненаметљиви. Акумулирају и прерађују утиске, смех и бол као пчела која на крају са другима подели мед. Али тај мед понекад је и горак. То је сатира.

Некада је то могао бити смех до суза, а некада – смех до бола. Сложићемо се са овом опаском Весне Денчић која нас још подсећа **да је афоризам кратка, језгровита, значењем богата изрека.**

Али треба се вратити у прапочетке, до родоначелника ове форме, грчког лекара Хипократа чија је збирка афоризама сачувана захваљујући Александријској библиотеци. Били су то кратки медицински савети који су показивали и књижевно умеће аутора. Сам термин *aphorismos* (αφορισμῶν) на грчком значи дефинисати, одредити, и, у античко доба афоризам је усредсређен на прагматичну страну живота.

У књизи Јована Арсића та прагматична страна је у другом слоју значења, порука је да се треба чувати лажних пријатеља, лажних величина и ауторитета, свеколиких фалш вредности које су око нас као препреке јер:

СРЕЋА НАМ ЈЕ ЗАЈЕДНИЧКА, А НЕСРЕЋА ЈЕ САМО НАША.

А рецепт, савет како опстати у таквом свету можда је афоризам: ЈА НИСАМ ЗЛОПАМТИЛО, АЛИ НЕ МОГУ ДА ЗАБОРАВИМ.

Треба још рећи да је Јован Арсић успео да оспори неписано правило да НИКО НИЈЕ ПРОРОК У СВОМ СЕЛУ јер је баш он прихваћен и поштован у свом крају. О томе сведочи бројна публика на представљањима књиге у Крушевцу и Александровцу. Самим тим он руши још једно познато а неписано правило: СРБИН ЋЕ ТИ СВЕ ОПРОСТИТИ ОСИМ УСПЕХА. Благородна природа и оштар језик афористичара спојени су у једном Јовану Арсићу, жупском Дон Кихоту који не одустаје од својих ветрењача. Његово обраћање је скоро увек подељено на НАС И ЊИХ. Па нека се свако нађе где припада, услов је да буде искрен, најпре према себи.

Јелена Протић Петронијевић

Анастас Нешић Харди: „Здраво сванули“, Културни центар Крушевац, 2017, приредио Небојша Лапчевић

ЛИЈЕПОРЕКО ОБРАЋАЊЕ ЧАРШИЈАНЦИМА

Дошавши у Крушевац, упознао сам, између осталих културних посленика, двојицу хвалевриједне господе са несрпским надимцима – Хари и Харди. Хари, презименом Ристовић, те давне 1995. године, уредник „Победе“, објави ми први текст и тако се моје име по први пут нађе у крушевачкој периодици. Од тог тренутка више се нисам осјећао нелагодно, што је чест осјећај код странаца, или, како су нас онда дефинисали – избјеглица. Имао сам осјећај да сам прихваћен и да ће Крушевац бити добро мјесто за живот моје породице и да ћу брзо Крушевљанином постати и да у њему нећу морати објашњавати ко сам, шта сам, одакле сам и зашто сам, између осталог, Србин, што баш није било популарно, а понекад и по живот опасно, у мјесту гдје сам живио прије доласка у Крушевац. Тако допуних стару крајишку биографију, новом крушевачком, чарапанском. Здраво сванух у Крушевцу и упознах другог господина, додуше нешто касније, Хардија. Сазнадох да је Анастас Нешић Харди новинар из Крушевца на привременом раду у Београду и да је заинтересован за школске новине „Моравска лира“ ОШ „Драгослав Цекић“ Јасика, касније преименована у „Станислав Бинички“. Долази Харди у школу са Момом Драгићевићем и доноси прилог

за *Моравску лиру*, пјесму „Мој комшија Боле“ посвећену овом скромном школском листу. Споменућу само карактеристичан рефрен из ове занимљиве пјесме: „Пустите ме на миру док читам *Моравску лиру*“. Од тог тренутка у сваком броју *Тежска* излазио је и прилог о *Моравској лири* и покоја занимљивост из ђачког живота луцидних Мораваца. Тако је, већ на самом почетку свог излагања, Моравска лира добила својеврсни сертификат са потписом новинара од заната, какав је био Харди, а мени дало крила да са још више ентузијазма прионом на посао и оправдам ово изненадно и драгоцијено признање. Био сам чест гост у Хардијевом „апартману“ у Геронтолошком центру и „крао“ од мајстора новинарске цаке. Хари и Харди су нас прерано напустили, али захваљујући Културном центру дружење с њима се наставља кроз њихова дјела. Харијева збирка пјесама је изашла нешто раније, са немалим закашњењем дочекасмо и Хардијеву књигу коју нам приреди Небојша Лапчевић.

„Здраво сванули“ је збирка одабраних новинарских текстова којима је Харди уљепшавао дане, дан се по јутру познаје, својим Крушевљанима, својим чаршијанцима. Чути његов глас преко радија или прочитати његов текст у *Победи* и у најтежим тренуцима био је празник за уши и очи. Његове ријечи су биле утјеха, подстицај, нада, лијек. Изречене и написане да би се памтиле по својој љепоти, мудрости, некако љупке и присне, меке и топле гњездиле су се у срца слушалаца и читалаца као драга бића. Илустрације ради навешћемо само један одломак са карактеристичним Хардијевим поздравом:

„Здраво сванули,

И од јутра, првог после помрачењског, милогледно и милородно се односили наспрам укућана, чељади, комшија, пријатеља, колега, па и оних који вам, до овог момента, и нису били баш наклоњени... И лепа мисао упућена и намењена другоме, може вишеструким берићетом да вам се врати – чак добрим делом на вашу страну“.

Није тешко уочити, запазити и примјетити да нас Харди милује ријечима, умива нас од тешке и тегобне свакодневице лијепоријеком. Још нас приде и поучава да је „варош без комшилука – као човек без душе“. А Харди је имао и срце и душу за своје Крушевљане, Чарапане, чаршијанце. Подједнако је цијенио чувене крушевачке глумце и оне анонимне Крушевљане за које је само он знао а мало ко чуо, цијенио њихов рад и њихову посебност, као што је Душан, поткивач коња, који се жали што овај стари занат изумире. О свему што је Крушевац чинило посебном чаршијом писао је и говорио искрено и надахнуто: о спортским клубовима, о глумцима и позоришту, о писцима и *Багдали*, о Културном центру и *Златној каџи* (израчунао је Харди да је једне године Културни центар посјетило 138 997 гладалаца), о библиотеци, о сликарима, о Споменику косовским јунацима,

али и о Споменику кукурузу. Није заборавио ни на култна мјеста као што су кафане: *Литов лад*, *ТОП*, *Хотел Европа...* у којима су се окупљали виђенији потомци Лазаревог града – писци, сликари, спортисти, политичари, бојници... Али оно што Хардија чини посебним јесте његов однос према дједи. Једном рјечју Харди је био крушевачки Душко Радовић. Од Хардија сазнајемо, између осталих, једну лијепу и хуману акцију крушевачких сликара који су на аукцијама својих слика скупили новац за куповину виолине талентованој виолинсткињи Биљани Китановић, која је ту виолину чувала од „назеба“, одбијајући једном приликом да свира у Ваљеву, у Тешњару, правдајући се да њена виолина не подноси толику влагу. Ипак је након силног убјеђивања свирала уз објашњење: „Знате ли, колико је наших Крушевљана бринуло да ја добијем ову виолину?“ Да је у Хардију чукао дух Душка Радовића, односно да је имао посебан однос према дједи, доказује и представљање дједице на оригиналан начин, кованицама, па тако дјечији говор преобликује у „драгуљ дјечијих уста“, дјеца су „златоустила“ и сасвим радовићевски „Дједу грдите, себе ружите“. Са великом љубављу пише о дјечијем позоришту, присјећајући се и својих глумачких и позоришних покушаја у раној младости.

Нема сумње да је Анастас Нешић Харди „великокрушевачки приврженик“, чувар крушевачких анегдота, душа чаршијанска која се понекад, а то је стварно било ријетко, знала и наконстријешити онда када је НАТО - пакт „душманисао“ над његовом чаршијом и земљом нам Србијом. Познати Хардија и бити у његовом друштву била је посебна привилегија, слушати његове радио-емисије на Радио Крушевцу доживљај који се памти, читати његове текстове у *Победи* значило је преиспитати властите ставове о животу, успут уживајући у Хардијевим кованицама типа – запамтилица, зарадовалица, зајутрица, међусобице, леподонесак, дамароудари, негдашњица... Крушевљани су се свом добром чаршијанском духу знали одужити, додијељујући чаршијанску диплому *Сер Харди* познатим српским умјетницима на манифестацији „Златна кацига“ којој је и он на свој начин кумовао као суоснивач. Књига „Здраво сванули“, коју је приредио Небојша Лапчевић, умножава сјећање на сер Хардија.

Вељко Стамболија

Мали есеј

ШТО НА УМУ, ТО О РШУМУ

(Поводом шездесет година књижевног рада Љубивоја Ршумовића)

Ршумови бркови виरे из детињства сваког од нас. За одрастање, образовање и васпитање сваког детета у Србији највише су заслужни мајка, отац – и Ршум! Он је отац три сина и – милиона деце стасалих у шездесет поколења на простору некадашње Југославије. Уз стихове овог песника који пише „за децу у људима и за људе у деци“, нисмо само постајали људи, него смо постајали бољи људи. Његова поезија помаже малима да одрасту, а старијима да се врате у чаробни свет детињства. Апелујем, зато, да се Ршумове песме преведу на што већи број језика, како читаоци широм света не би били ускраћени за диван доживљај дружења с поезијом нашег великана.

Иако у нашем народу кажу: „Сваког госта, три дана доста“, Ршум је више од пет деценија драги гост сваког дома, било тако што га посећује путем ТВ екрана, или тако што прелази наш праг заједно са својим књигама. Људи се у Великој Британији деле на оне који су читали Толкина, аутора „Господара прстенова“ и оне који нису. Слична подела у Србији немогућа је, јер нема баш никога ко није прочитао барем једну Ршумову песму.

„Он се као планински поток спустио са Златибора, и сад жубори кроз своје књиге и емисије, бистар, питак и здрав“ – давно је рекао Душан Радовић за свог млађег колегу.

Ршум је за децу почео да пише управо на наговор великог Радовића који му је, пошто је прочитао неколико његових песама за одрасле, рекао: „Ти не знаш за кога пишеш. Ово су песме за децу.“ И није без разлога Радовић у предговору својој знаменитој *Антологији српске поезије за децу* написао да је „један циклус српске поезије за најмлађе започео Змај, а завршио Ршумовић“. У овој цветници најлепших стихова, тада још увек младог Љубивоја, Радовић је представио са највише песама од свих наших песника за малишане.

Душко Радовић сматрао је да се песништвом за децу не могу бавити писци који немају духа: „Недуховити људи не могу знати шта је смешно. Због тога они мисле да је смешно и оно што они пишу. Не могу се играти са децом људи који немају смисла за игру.“

Ршум је и духовит и има смисла за игру, због чега су његове књиге постигле милионске тираже, а на његове стихове компоноване су најлепше песме детињства („Деца су украс света“, „Миш је добио грип“, „Бабарога“, „Ишли смо у Африку“, „Децу не доносе роде“...), које већ деценијама речитују, певуше и певају – и деца, и њихови родитељи, и баке и деке.

У време кад је мало шта остало народно, Ршум је прави народни песник, подједнако драг свим генерацијама, занимањима, нацијама и верама. Кад се у Србији каже песник за децу – мисли се на Ршума. Он је један, од свега два, три наша песника, које људи препознају где год да се појаве.

Ршум ствара шездесет година, а као да је тек почео. Овај дечачић од седамдесет и нешто година својим је духом вршњак и другар деце. Он је, ваљда, једини песник који има више књига него година живота и више написаних песама, него проживљених дана.

Објавио је 92 књиге и више од 15 хиљада песама. За њега се може рећи да му је „живот песма“, јер и у овом животном добу, захваљујући неисцрпном „изнанађењу душе“, свакога дана напише барем једну песму – и тако улепша тај дан – и себи и безбројним читаоцима.

Александар Чотрић

Васко Попа и Хаша

Можда смо ми становници планете земље, који ходамо по њој самоуверено у XXI веку, изгубили веру да оне праве, исконске, ванвременске љубави више постоје. У овом времену лажних вредности, људске суровости и свеопште патње, ипак смо се уверили да је постојала племенитост, искреност, поштовање и пожртвованост, и оне танане емоције које струје измђу два срца и које ми који их нисмо познавали, можемо осетити како струје и у нама, истим интензитетом, при помену њиховим имена. **ВАСКО И ХАША ПОПА.**

У граду Вршцу, у Ленаувој улици са прекрасним дрворедима липа, упознали су се као гимназијалци, Васко и Хаша. Пре тога Хаша га је гледала данима, како онако кракат и танак, корача као да је стигао са неког другог света. Неприсутан, лелујав, у облацима. Посматрао је и Васко Хашу и то је после у стихове претворио: *Очију твојих да није,/ Не би било неба/ У малом нашем стану./ Смеха твога да нема/ Зидови не би никад / Из очију не-стајали.../ Руку твојих да није/ Сунце не би никад/ У сну нашем преноћило.*

Велики поета XX века чија је поезија превођена широм света, чијим се стиховима дивио мексички литерата Октавио Паз, академик коме су прогнозирали Нобелову награду, био је сасвим скроман човек, али велики господин, луцидан са изразитим смислом за хумор. По казивању сведока,

средином седамдесетих и осамдесетих волео је да седи у београдским кафанама „Мадера” и „Мажестик”. Васко Попа је био духовит и једном приликом, када му је келнер донео лошу кафу, Васко је рекао; „Ако је ово кафа, ја сам Франц Кафка.” Келнери су га веома поштовали и он је за њих био једноставно „професор”. Средином осамдесетих Васко је испричао пријатељима један занимљив кафански догађај. Док је седео у кафани „Ексцелзиор”, пио своју кафу са сахарином, пришао је његовом столу неки грмаљ-бркати полицајац. Уместо поздрава, уз крајње љубазан осмех, почео је да му рецитује песму „Очију твојих да није”.

Хашино право име је било Јованка Сингер Попа, али су је сви у породици звали Хаша. У породици је била Јохана, Хана, Ханзи. Потичала је из богате и угледне грађанске породице, где је отац био уважени адвокат. А на архитектонском факултету, где је предавала, иначе и познавалац више страних језика, Хаша је била за своје студенте који су је обожавали „Сингерица”. Хаша се радо сећала, са осмехом, дана када је Васко дошао да је, званично, запроси. У кући Сингерових сви су били узбуђени, само је девојка која је помагала у њиховом дому, упитала: *А јел' се то наша Ханзи удаје за једног „шрајбера”?* Од чега ће они да живу?

Из Васкових прича сазнајемо у записима, да су Хашини родитељи били толико имућни да су поседовали чак „два дворца” у Вршцу. Комунисти Васко и Хаша, када је наступило „ново време”, наговарали су Хашиног оца да се добровољно одрекне богатства у корист народне власти. Стари господин им је мирно одговорио: „Децо, ако вама те куће не требају – мени још мање требају.” Неколико деценија касније Васко се питао, гледајући како „нови људи” на власти грабе виле на Брегу, колико су он и Хаша погрешили када су вољно остали без „два дворца”, јер касније, када су одлазили у Вршац, нису имали где да одседну. Васко је сматрао, по тврђењу пријатеља Жарка, да писац живи два живота. Онај обични, свакодневни, и онај тајни, унутрашњи којим пролази – као на врховима прстију – непрекидно напет у жељи да достигне немогуће, да га обликује речима, да га искаже. Васко је своју смрт први пут поменуо пријатељу 1978. године. Разговарали су поводом смрти Љубише Јоцића и Васко је рекао: „И ја ћу да умрем од исте болести.” Обојица су умрли, не знамо да ли од исте болести, као и њихов велики претходник, Лаза Костић, у 69. години. Иначе, Васко је сматрао да су бројеви 6 и 9 „превртљиви бројеви” да зато „доносе зло”. Васков лични број је био 7, али не само зато што се добијао сабирањем који означава годину његовог рођења ($1922=1+9+2+2=14:2=7$). А број 7 ликовно има облик секире! Овог броја се посебно плашила Хаша. Умрла је у својој 77. години живота.

Велики српски песник Васко Попа умро је 5. јануара 1991. године. За Нову годину и Божић Васко је, обично средином децембра куповао велику јелку. Никада је није китио него је она, мирисна и зелена, стајала дуго у спаваћој соби између Хашиног и Васковог кревета. Исту такву јелку засадила је Хаша неколико година после смрти крај Васковог гроба; лепо се разгранала, као право „мало зелено дрво”. Потом се догодило нешто што је Хашу веома узнемирило. У заједничку гробницу, у Алеји великана, где су били сахрањени Црњански и Васко Попа, донета је одлука да се сахрани и један генерал! А касније су вандали украли и „мало зелено дрво”, знак велике љубави између Хаше и Васка. Васкова Хаша је умрла 20. октобра 2000. године у сну. Васковог и Хашиног дома, двособног стана у Булевару Револуције 26 (сада Булевару краља Александра), више нема. То је био кутак у којем су се окупљали не само многобројни пријатељи већ и песници из целог света и сад је раскућен. За живота, Хаша је покушала да њихов стан претвори у малу задужбину, легат, или спомен-собу Васка Попе. Али су јој рекли да је закаснила, и обавестили да не може да откупи стан, јер представља део задужбине Медицинског факултета. Као да је тада гледала у будућност, Хаша је рекла: „Када ме једног дана изнесу – ући ће... одмах да покупе све из куће... А ту је архива о раду Васка Попе... његова библиотека...” И то Хашино предосећање се обистинило. Након Хашине смрти, некакви чудни наследници однели су део намештаја из Васковог и Хашиног стана и продали га. По сведочењу пријатеља, Хашина сестра, која иначе живи у Паризу, члан је неке тајне организације, женске масонске ложе, која се зове „Пчелице”. Оне су после Хашине смрти дошле у стан, разнеле и продале Васкове ствари. А све је стајало онако како је Васко оставио за живота, јер се Хаша потрудила да дух овог великог песника и њене вечне љубави остане у том простору. Све је било растурено и разнето.

Поштоваоци Васкове поезије били су лишени могућности да виде простор у којем је овај велики поета живео и стварао. Остала је његова поезија коју нико није могао отуђити. Али ова тужна прича, добила је неочекивано и срећан крај. Годину дана после Хашине смрти, Српска академија наука и уметности добила је судску одлуку према којој се заоставштина Васка Попе може пренети у Сану. И заиста, контејнери са књигама, витрине, орман и полице за књиге налазе се у посебној соби у Библиотеци, а рукописи и кореспонденција предати су Архиву Сану. Овај срећан исход до тада нерешеног судског спора настављен је још једним срећним расплетом. После неколико натписа у листу *Политика Експрес*, исправљена је велика неправда. Наиме, по одлуци оних који су умели и могли да процене заслуге ове жене, која је запоставила успешну каријеру универзитетског професора

како би се посветила великом песнику, човеку кога је неизмерно волела и поштовала – урна са Хашиним пепелом најзад је положена у гробницу поред посмртних остатака њеног супруга Васка Попе. То се догодило у октобру месецу 2001. године, месецу који је Хаша Попа највише волела, у којем је рођена и умрла.

Из забелешки Жарка Рошуља великог пријатеља Васка и Хаше Попа, као из чаробне кутије, открили смо интимне детаље, атмосферу, топлину дома у којем су живели један мушкарац и једна жена, он велики песник, а она универзитетски професор, двоје људи који су се волели нежно, предано, дискретно, онако како су и живели. За успомену остаје фотографија из младости на којој видимо с леђа, двоје младих како се нежно држећи за руке шетају пољем, а нама се просто чини као да лебде изнад површине земље, јер их љубав носи.

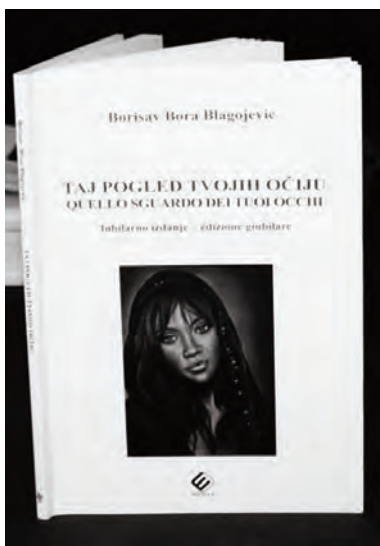
Анита Панић

Васко и Хаша, 1940.

Са књижевне вечери

ПОЕЗИЈА БОРЕ БЛАГОЈЕВИЋА

У Народној библиотеци *Душан Матић* у Туприји, 24. 10. 2017. године, одржана је промоција књиге Борисава Боре Благојевића *ТАЈ ПОГЛЕД ТВОЈИХ ОЧИЈУ*, српско-италијанско издање.

Збирка песама *ТАЈ ПОГЛЕД ТВОЈИХ ОЧИЈУ* објављена је у Италији на српском (ЋИРИЛИЦИ) и италијанском језику као *НАГРАДА* за освојено прво место на међународном књижевном конкурс у организацији књижевног удружења *VERBUMLANDI ART* у граду *КАЗЕРТА*.

Издавач је књижевно удружење *VERBUMLANDI ART* из града *ГАЛАТОНЕ*. Рецензију је написала Ређина Реста,

а песме је превела Мирјана Добрила Винћенцо Романело.

Уводна реч: директорка Народне библиотеке „Душан Матић“, Љиљана Ђорђевић.

- О књизи је говорио песник Љубодраг Обрадовић председник Удружења песника Србије - ПоезијаСРБ из Крушевца.
- Музички тренутак - Лука Стоиљковић.
- Стихове је казивала песникиња - глумица Марија Миладиновић.

Бора је данас један од најбољих песника Србије

Писати данас о поезији Борисава Боре Благојевића, песника из Туприје, који је сада познат и признат не само широм Србије, већ све више и више осваја и Европу, част је и задовољство. Поготово што се о песницима из провинције одувек мало писало и говорило, чак и кад су изванредни.

Доказ да је Бора познат широм Србије су бројне награде које је освојио готово у сваком већем месту Србије у коме постоји такмичарска песничка манифестација. Мени си чини да је Бора дипломама и признањима попљочао Србију... А један од доказа да је отпочео освајање Европе су и бројна признања у Словенији и Италији, а и ова вечерашња промоција књиге *ТАЈ ПОГЛЕД ТВОЈИХ ОЧИЈУ* са одабраним песмама на италијанском и српском језику.

Пре него што ја изговорим пар мојих запажања и утисака о овој књизи, дозволите ми да цитирам Радивоја Миладиновића Пацка, који је Бору познавао најбоље од свих који су писали, или ће писати о Бориној поезији.

„Када човек пређе одређени пут, онда има потребу да бар на тренутак предахне и сагледа узроке и последице пређеног пута. Мене за Бору већују снажне импресије, као и осећање блискости у етеричној области, која се зове поезија, а у којој смо нас двојица, вођени визијом да будемо покретачи замрлих песничких илузија, које је створило једно сурово време распада једних и успостављања других вредности.

Бору као песника надахнула је снажна жеља да повеже садашњост и прошлост са будућношћу. Јер, ако сам себе дефинише као „последњег романтичара”, не оставља ми другу могућност, но да и ја њега и његову поезију дефинишем на исти начин. А када је реч о имагинацији у песниковом стваралачком опусу, који је изузетан за место и време његовог битисања, морам да нагласим да његова поезија зависи не само од звука његових речи, исто и још више од њиховог одјека. Зато је песникова имагинација срећна околност песникове инвенције, да вештим компоновањем мисли и фантазија или њихових варијација, које проистичу из речитости или вештине украшавања и задевања метафоричким изразима јасно видљива у плодотворности и истанчаности у изражавању.”

/Радивоје Миладиновић Пацко/

Човека и песника можеш упознати дружећи се са њим и његовом поезијом интензивно цео живот и тада ћеш о њему знати скоро све. Бору је тако упознао и Радивоје Пацко Миладиновић и вероватно је суштина Бориног поетског стваралаштва у овој његовој дефиницији...

А ја сам Бору упознао кроз његове песме. Песма СРОДНЕ ДУШЕ оставила ме је без даха својом лепотом, једноставношћу и префињеним порукма:

*Сродну душу можда сретнем
Ко зна када једног дана
Слутим да ме она тражи
Тражимо се годинама*

А кад овој песми придодам Борину култну песму МОЈА БРАЋА, која је и од Удружења песника Србије – *ПоезијаСРБ* проглашена за песму године, шта друго рећи него: Бора је данас један од најбољих песника Србије.

Колико сам ја у праву показаће време и бројни књижевни критичари, који ће на Бориној поезији тупити своја критичарска пера, а ја ћу вечерас изговорити неколико реченица о књизи ТАЈ ПОГЛЕД ТВОЈИХ ОЧИЈУ, без претензија да ћу открити нешто ново, Вама непознато, јер сви Ви који сте чули ту поезију која осваја на прво казивање, добро знате да је сва описивања само кваре.

Поезија Борисава Боре Благојевића је довољна сама себи и не требају јој никакви критичари и критике и приказивачи њене суштине...

Ова књига у сваком свом стиху носи безброј порука, пре свега љубавних:

*Tи си тако лепа, теби је све лако
У мојој је коси први траг јесени*

/ОПРОСТИ – ИЗВИНИ/

*И чему више речи
Кад знам да лека нема
Остаће дубока рана
Растанак не боли одмах
Већ сваког наредног дана*

/АКО ОДЛУЧИШ/

*Године пролазе дани љубав носе
Старост тихо плови нечујно ко река
И док нам иње напада на косе
Удвоје ће старост да се лакше чека*

/ДОЗИВАМ ТЕ У МИСЛИМА/

Све поруке у овим стиховима су: једноставне, животне, јасне, нису закукулене и замуљене, а опет су прелепе. Јер, Бора не пише за неку књижевну умишљену елиту, Бора пише за народ. Уосталом, све што у уметности вреди највише на свету је свима јасно, а опет препуно стилских фигура, метафора, животних порука, дакле перфектно и непоновљиво, навешћу дела Толстоја, Достојевског, Виктора Игоа, Ремарка, Хермана Хесеа; поезију Јесењина, Бодлера, Жака Превера) слике Леонарда да Винчија...

Ипак, за мене, у овој књизи, главна порука је БУДИ ПЕСНИК

*Буди песник и...
Не памти много кад те други лаже
Састављај љубав из много комада
Ореол славе нека те не хвата
Увек слушај шта ти срце каже
Дубоко укопан увек си громада...*

И као што патријарх Павле каза БУДИМО ЉУДИ, тако и Бора каже БУДИ ПЕСНИК, јер је дошло време да поезију пишу сви... Многи ће рећи, све није поезија, али Бора поручује: **БУДИ ПЕСНИК, ПЕСМА НЕК ТЕ ПРАТИ**, јер поезија је ту да својим истинама улепша стварност и чемер живота дневног обоји... Добро је да поезију пишу многи, јер са сваким новим песником, спас који поезија доноси је све већи и изгледнији...

А ја за свој закључак о Бориној поезији нећу тражити друге доказе, осим Бориних песама којих је на хиљаде, осим Бориних песничких књига, којих је укупно шеснаест, /ако се нисам забројао/, осим бројних књижевних награда и признања... И песме у овој двојезичној књизи, од којих неке и вечерас слушате челиче ме да закључим, **Бора је данас један од најбољих песника Србије...**

Љубодраг Обрадовић

Беседа о истини и лажу

Да ли је лаж тек једна истина у огледалу? Можда је лаж само оно што желимо да будемо а нисмо? Зар се истина може уништити тако лако, само ћутањем?

Што дуже размишљам о томе, више увиђам колико је лаж заправо једно моћно, можда и најмоћније оружје, доступно сваком човеку на планети. Лаж нема своју боју и укус, не оставља трагове, уме да буде тако невинна и безазлена а опет успева да отрује толико људи. Лаж сама узима облик који њој одговара, увија своје крхко тело око истине, као змија која дави свој плен, чинећи је неприметном и неважном. На крају, када лаж сасвим прогута истину, ми прогутamo ту исту лаж.

Људи верују у оно што желе да чују. Лаж никада није ружна и одбојна, већ је готово увек слатка и привлачна. Можемо је замислити као неку лепу девојку која вешто опија својим невиним осмехом и питомим погледом. Због ње ће многи учинити све, само да јој се додворе и да је на крају освоје. Лажу да би им била близу, држе је уз себе желећи тако да уживају у њеној привидној лепоти. Наравно, она је неосвојива, јер заправо, лаж је све оно што није истина. Има безброј облика и лица, које тако вешто крије. Некада је лаж само боља верзија суморне стварности, па и као таква је опет она иста лепотица која привлачи својим савршенством.

Лажемо понекад из чисте досаде, некада из најбоље намере, лажемо јер немамо коме да верујемо, а понекад заиста немамо избора. Користимо лаж да побегнемо од свих лоших ствари које нас задесе. Заправо, лаж је симбол кукавица, недостатак храбрости да се изговори истина. Лаж је вечито бежање и бескрајно ћутање. Да ли је лаж победила? Да ли је истина заиста мртва? Можда истина још увек стоји на ногама али лаж је већ успела да завади народе, посвађа породице, уништи животе! Одузела нам је љубав, претварајући је у лажне пољупце и лажне загрљаје!

Каква се то истина крије у лажи? Како да се одбранимо од ње? Коме да верујемо? Плод вечитог рата између лажи и истине је сумња. Сумња у сваку изговорену реч, сумња у оно што је било и оно што ће бити, сумња у све што је наша стварност, у нашу веру и постојање доброг, сумња у сваки пољубац и сваки осмех, сумња у сваку, баш сваку истину. Као таква, дата нам је од оних који највише лажу.

Право питање је: Које лажови верују? Истина је наспрам лажи увек била опипљива и присутна, на дохват руке. Зар смо толико слепи и наивни да је не приметимо, и да је само оставимо са стране, да заувек труне у сенци вечите лажи? Заиста, да ли истини више шкоди лаж као њена супротност

или сама сумња у њено постојање?

Лажемо јер се плашимо истине, сумњамо јер се плашимо лажи. Заправо плашимо се обичних речи. Одакле толики страх у нама? Исправно би било да се лаж боји истине а не обрнуто. Речи имају исти облик и у лажи и у истини, само што оне речи обојене лажима временом бледе и губе свој печат, док су оне и са најмањом нијансом истине вечне и трајне.

Време је дакле, највећи пријатељ истине, јер она за разлику од лажи нема свој рок трајања. Истина постоји независно од нас, док лаж умире изнова и изнова, нажалост сви ми јој дајемо нови живот сваког дана, гушећи тако истину. Зар да у тишини побегнемо од истине? Није истина толико страшна да бисмо од ње бежали. Од истине беже само плашљивци и кукавице! Нажалост, таквих је и превише.

Истину могу одбранили само најхрабрији!

Дејан Бундало